

J E L E N K Ö R.

73. szám.

Pest szerda september 11dikén.

1833.

Foglalat: Magyarország (az urbéri IVik cz. vége 's az Viknek két első §szai. Scitovszky János, Petrovics Tivadar. Duna gózhajó a' Tiszán. Özv. Röthné asszonyság 's gyermekének meggyilkoltatása Pesten. Iskolák és magyarodás). Anglia (alsó és felsőházi ülések aug. 24ikeig. Evans kérdése Oroszország politikájáról Portugália és Törökország iránt). Oroszország (vége az orosz kormányi nyilatkozásnak). Portugália (Anglia doná Mariát de facto királynénak megismeri. Portugal rendei jövő oct. Isójére egybehiva. Hírek Lissabon, Porto 's a' migueli tábor felől). Elegyhírek.

MAGYARORSZÁG.

Pozsony. A' mult levelünkben említett-
teken felül, következők még a' IV. cikk-
höz tartozó újabb határozatok: A' községi
telek-birtokoktól járó tartozások megmarad-
nak az eddigi szokás szerint. Az eddig elő-
számlált esztendei tartozásokon felül a' job-
bágyon többet követelni nem szabad, 's meg-
szüntetvén az 1723: 75 cikkely, a' földes-
urnak minden vevési v. vásárlási elsőbbsége
(jus praemptionis), minden nemei a' jobbá-
gyot kinszeríthetésnek, szolgáltatásnak, tak-
sálásnak 's monopoliumoknak, ezentulra e-
gész országban 's ahoz kapcsolt részekben
minden különbség nélkül eltöröltetnek, fen-
hagyatván a' 3 cz. rendelkezése; hogy pedig a'
számítás és számolások rendesen történje-
nek 's az alattvalók több szolgálatra ne szo-
rittassanak, a' vmegye fog felügyelni; kü-
lönben ha több munkálatra lenne a' földesur-
nak szüksége, az iránt jobbágyaival alku-
szerint egyezhetik; de ha ezen kívül kény-
szeritené őket, akkor az I. cz. 4 §sza sze-
rint summás pör utján, a' kinszerítés által o-
kozott kár megtérítésén kívül, minden gya-
log vagy igás szakmányt vagy készpénzben
háromszoros áron fizeti vissza, vagy a' kö-
vetkező esztendei szakmány-járandóságba
tudja de szinte háromszorosan; azon esetre
pedig, ha e' kicsapongást ismétlené, a' vme-
gye tiszti ügyvéde által ellene indítandó pör
utján annyiszor mennyiszor 200 fr. birságra
íteltethetik. A' nemesi telkeket akármi név
vagy engedvény alatt bíró zsellérek, tarto-
zásikat kötött egyezésük szerint kötelesek
teljesíteni. Itt vége levén a' IVik cikknek,
sept. 4ikén rendre jött az Vik, az urbéri
szerződésekről. Ennek első §a, melly az ur-
barium behozatala előtt kötött szerződése-
ket saját épségökben ezentulra is meghagy-
ja, a' ker. szerkezet szerint csak hamar el-

fogadtatott; a' 2iknél némelly követ urak-
nak abeli indítványa 's vitatása, hogy a' pa-
rasztnak birtokosulást vagy örök sajátságot
szerezhető jus engedtessek e? több óráig
tartott élénk szóváltásra nyújtott alkalmat,
azonban mivel az indítvány némelly törvény-
kérdési tárgyakot, mellyek szorosan az ur-
bariumhoz nem tartoznak, foglalt magában,
a' törvény-munkálati pásztára utasítatván,
magára a' §ra nézve a' ker. szerkezet sze-
rint, elhatározatott: hogy jövődöre sza-
badjában álljon a' jobbágyoknak az ő urbéri tar-
tozásai iránt földesurával különös egyezésre
lépni, sőt azon felül ha tetszik örökös szer-
ződés utján, kölcsönös egyezés szerint meg-
állapítandó valamelly kereksumma lefizeté-
sével, a' földesuri törvényhatóságtól függé-
sen kívül, magát minden urasági adózás v.
szolgálat-tételtől örökre megválthatni 's tö-
kéletesen fölmenthetni. A' nemes-telket il-
lető királyi haszonvételek iránt hasonló ö-
rök szerződésekre lépni még is tilos, mint-
hogy az örökösöknek jusok marad, azokat
mihelyt akarják, törvény utján megsemmisít-
hetni. Nehogy azonban illy örök szerződhe-
tési szabadságból visszaélések következze-
nek, akár az urbarium behozatala óta kötött,
akár pedig még jövődöben kötendő illyetén
szerződés megmásíthatók, 1) midőn meg-
mutathatni: hogy azokat az urbéri szabályo-
zás idejekor vagy annak következésiben
mint ideiglen kötötteket az uraság meg nem
egyeztével, örökösökre változtatták, fel-
sőbb hatalmi rendelkezésnél fogva, vagy pedig
kénylő erőszak és félelem miatt kötötték; 2)
midőn azokat álnokság vagy csalárdság se-
gítette létre; 3) midőn a' bennök kikötött föl-
tételök idővel teljesíthetlenné váltak; 's
4) midőn világos hogy ollyasak kötötték,
kik arra elégséges hatalom vagy jussal fel-
ruházva nem voltak, p. o. zálog- v. haszonbé-
ri birtokosak. Melly esetekben a' megmási-

tás utja törvény szerint szabad és tár. Az 5ik §. szabadságot enged a' jobbágyoknak földesuraikkal minden urbéri tartozásik, sőt a' nemes telki és királyi haszonvételek iránt is, ideigtartó szerződésekre léphetni.

Scitovszky János rozsnyói megyés püspök ur Gömör tek. RRinek f. hón. 3ikán tartott közgyűlésök alkalmával, 1ső Ferencz apost. fels. Királyunk Pozsonyban készült, jól talált 's igen ékes foglalatú képmásával kedveskedett, melly a' megyei teremben föl is függesztetett. — Krassó Jakabfy Kristóf ur helyett, ki országgyűlési követségéről önkényleg mondott le, Petrovics Tivadar tiszt. fősz.biró urat választá képviselőjévé.

Duna gőzhajó-fedeléről Szeged mellett sept. 2ikán: Duna uj gőzhajónkon Zimonytól fel Szögedig a' Tiszán egy kis próba-utat tevénk. E' hajónk megjelente a' két partmelléki népben igen különböző benyomást okoz. A' Rácok hallgatva bámulnak 's feleségeik keresztet hánynak magokra, a' Magyarok pedig lármázva örülnek, 's gyalog, lóháton, kocsin versenygve futnak velünk, 's hajónkkal. Reményljük ezen kis ut, többek közt azon hasznót is fogja hajthatni, hogy Sokban vagy Némiben fel fog lobbanni a' jobb és tökéletesb után szomjazó vágy. S.

Pest városa f. september 8dika (vasárnap és kisasszony ünnepe) hajnalán borzasztó történetre viradt. Ugyan is egy tiszt es nemes háznál iszonyu 3mas gyilkolást követett el egy 18 — 19 esztendős suhancz (Német Ferencz Répcze-szentgyörgyi fi Vas vgyéből) ki azon háznál ezelőtt nem rég apródinasi szolgálatban volt. A' váczi utcára sarkalló hajóutca szögletén, nem messze a' játékszintől fekvő saját háza felső emeletén (alsó része csupa árusbolt) lakott özvegyi csendben 's boldog középszerben t. Paschall Genovéva asszonyság néhai Rötth József táblabiró, Csongrád egykori országgyűlési követe 's több fő nemzettség jusai igazgatójának elmaradott hitvese, néhány még neveletlen gyermekeivel 's egy pár szolgáló-cseléddel. A' nevezett ficzkó rablási szándékából 7kén estve, azon szin alatt, hogy másnap utnak indulandó, reá birván a' házi inast hogy szobájában neki éjjeli szállást engedne, éjfélutáni 3 óra tájban egy kiköszörült asztal-késsel legelőbb is szállást-adott inas

hálótársának nyakát metszé, azután halkszó-zattal bekéredzkedvén a' gyermekek zárt hálósóbájába, a' 9 esztendős Istvánka szaván megismeré őt 's mint volt inasukat bebocsátá, mire a' dühödő szörnyeteg ez ártatlannak is rögtön nyakát szegvén testét a' meggyilkolt inaságyára lökte, azután növekedőbb vadsággal magára a' házi asszonyra rohanván annak is torkát vágta el; az édes anya és ön életeért a' sötétben küzdő kisasszonyt pedig számos majd halálos sebekkel borítván el, a' földön vérében fetrengve hagyta, ki még mostanig is élet 's halál közt van. Csak a' legkisebb fiu László maradt sértetlen. E' rémitő mérszárlás közben a' felkonczoltak sikoltozásira föleszmélvén a' külső szobában fekdüdt asszony-cseléd, a' reá is gyanítólag következhetett veszély elől a' házpadlásra surrant 's az ajtót magára csukva tűz- és jajveszékélésivel jelt adott a' szomszédoknak 's éjjeli öröknek, kik is a' színháztól idézett hajdukkal 's néhány szomszédháziakkal a' szerencsétlen ház kapuját betörvén, hosszu kutatás után, a' robaj közt a' kapu alatt álló sajtáros láda alá rejtezett vérrel-ázó gyilkost kifürkészték 's azonnal kötözve áltadák a' városi törvényhatóságnak. Vallatáskor a' gonosztevő rettentő tettét minden körülményestül önként elismerte. A' kisasszony szorgos orvosi ápolás alatt van; az erőszakosan kivégzettek pedig 9ke délutáni 5 és 6 óra közt takarítottván el, már sirban nyugszanak. Temetésökre itt még alig látott sokaságu nép (Budapestnek legalább $\frac{2}{3}$ da) a' gyászházat 's menetet környező ablakokat, utcákat 's tereket (piaczokat) egészen ellepő özönben sereglett össze, 's könybe lábadt komoly sajnálkozás 's egyetemi bánattal kíséré, férje 's illetőleg édes atyja hamvaihoz az ártatlanul kimultak tetemeit; így ama' boldogtalan rokon halálu, bár nem azon temetési diszben részesült szolgálói is.

Losonc jul. 3ikán: Itt a' mult decemb. 5ikén állott föl a' helybeli ref. főiskolai tanuló fiatalság között, a' nagytiszt. consistorium jóváhagyásával, t. t. Steller János prof. fölügyelése, 's t. t. Homokay Pál ékesszó-lási tanító (a' selmeczi magyar lit. társaság alapítója) előlülte alatt egy a' nemzeti nyelv csinosbulását magokra nézve tárgyazó egyesület, „Magyar nyelvgyakorló társaság név

alatt.“ — Egyéb rendszabásin kívül, ülésit e' zsenge 's körülbelől még csak 18 tagból álló egyesület hetenként kétszer tartja; midőn is három társ köteles ön elméje szülte munkát hozni, három olvasni, három pedig a' fölolvastakat tudományos tehetségükhöz szabottan, a' kiméletlenség legszigorúbb utján, de minden személyességet mellőzve megbírálni; ide járulnak még külön gyakorlatok a' szónoklásban; mert minden ülés szavalással nyitják meg és zárják be, szintegy kritikai fölügyelés alatt. Szentelnek végre a' társak t. t. előlülőjök jószánta után, ön munkálati foglalatosságikon kívül, a' gyermeknevelés tudománya hallgatására is időt, józanul hívén, hogy nevelési előismeretek nélkül iskolai helyzetüknél fogva sem, azontul pedig még kevésbé lehetnek el. E' kised, de bennünket közohajtatunkhoz már ennyivel is közelebb ejtő Intézet jun. 26ikán tartá megvizsgálatását; melyet örömnépnepnek kétségkívül azért nevez, mivel esztendei előhaladási jelül munkálait egy napon szives áldozatként teszi hazafi tanúk előtt a' nemzet oltárára. Ez uttal a' n. megye KK. 's RRnek városunkba gyűltökkor történvén a' próbatét, méltó öröm szállá keblünket meg, midőn ennek legelső bebizonyításakor is a' legszamosabb 's válogatottabb hallgatóságához 's közötté mindkét alispáninkhoz 's megyénk számos előkelő mind két nembeli tagjaihoz vala szerencsénk. A' társak fejenként elszavalt munkáit hangos „éljen“ek rekeszték; de az előlülőnek lelkes beköszöntő beszéde, a' Berzsenyihez mondott lantos darab (Szügyi Balázstól), Sziklavár (Gondol Gedeontól), Balogvár (Széplaky Lajostól). Az érdemhez (Miklovics Györgytől) 's a' Reményhez (Sélley Jánostól) legélénkebbül tarták függve figyelmünket, mint emeltebb csinnal szerkezettek. Közohajtasunk mind e' mellett jövőre az, hogy folyó beszédü 's tollú munkákat is hallhassunk 's ne csupán versnemüeket. Érend is célta ez Intézet, ha illy lélek élesztendi következő sarjadékit csüggedetlen szorgalommal párosítva, 's ha minden athenaeumunk illy rokon ösvényen halad, pótolva lesz a' százados elmaradás, bővülnek ország-szerte az alapos ismeretek, 's elnémulnak minden előítéleti ostromok. S—y. — A' két

rendű evang. féli iskolákrul Hazánk számos vidékiből valóban a' leggyönyörűbb tudósításokat vesszük, akár az okos és józan tanításmódot, akár az ismeretek közlésiben célirányos válogatást és terjedelmi szabatoságot, akár a' mivelt tanítók derítő hatáskörüket, akár végre azon világosodva kifejlő szorgalmi szellemet értsük, mellyel a' hazai nyelvnek sajátukká tehetése iránt mindig élénkebbül buzgók. Ez utóbbira ismét egy kitünőbb példát nyújt Gömör; kitünőbbet azért, mert hála nemzeti nappalunk terjedelmének, az apró példa már annyi, hogy minden közleni siető szándékunk mellett is, monoton (egyhangu) ismétézetésektől 's így unatástól tartva, azokat egyedül néha 's általában érinthetjük. A' sajó-gömöri evang. iskola az, mellyet említettlen nem hagyhatunk. Itt Mateák Mihály prof. egyszersmind rector ur, igen hathatós munkálódásinak tulajdoníthatni, hogy a' különben is tájfekvésére nézve alkalmas egybeponosításu mvarost tanulás miatt megkeresni szokott Lipótó, Turóc, Árva és felső Gömör tót ifjai számra már mult iskolai évben igen szaporodtak, meggyőződési szándékkal kívánván részesülni a' sikerből, mellyel az ottani iskola intézetben a' magyar nyelv tanítatik; célta is ért törekvésük, mert mint kétségtelen hitelü 's tudományu tanuk az idei próbatételek után tudósítják, e' jó akaratu fiuk esztendő vagy kettő mulva csakugyan tökéletes magyarokként térnek honvidékeikre vissza, 's nyelvünket nem csak alföldi gördülékenységgel beszélni, de mi több irni is tudják elannyira, hogyha egy pár évtized után a' mondott megyéket megmagyarultoknak leend szerencsénk hallanunk, ez érdemi szempontból a' sajó-gömöri iskolának első fejhajtást tehetünk. Mennyit tehet egyes emberi buzgalom is illő hatáskörben! Igy hasonlóan Gáboltó mvarosban a' lengyel széleknél Sáros megyében, helybeli plebanus Frnka János ur lelkes ügyekezete után, ki e' hivatalán kívül, midőn alkalom engedi, egy idő óta maga oktatja a' népet, a' nevenékséget pedig rendszeren a' magyar nyelvben, már annyira mentek az előbb csupa tót és orosz lakosok a' nélkül, hogy született magyar nyelvűekkel legkisebb szomszédi közösülésben állának, hogy most közben köz-

ben magyar nyelven végezhetik isteni tiszteletjüket, jóval előhaladva egyszersmind a vallástudomány ismeretében; mi különben nagyon természetes is: mivel midőn a megszkott anyahangu vallás-tudomány helytel közzel egy más újabb nyelven is fejtegetve adatik elő, új nyomot ver a szivben annak ismerete, az annak alapossága felőli meggyőződés pedig gyökeret. — De térjünk vissza az iskolákra. A modori evang. Gimnásiumban rector professor Jurenák András ur e hivataláról lemondván, helyébe az ismeretes tudományu Michnay András ur választott; mit az itten tanulni vágyók értesítésére közlünk. — Nevezetes a pápai collegiumban a mult év nov. elején felállított hazai törvényosztályban t. t. Stettner György prof. ur előadását hallgatott ifjak f. eszt. aug. 21ikén tartott nyilvános próbatéte is. A fiatalok száma már e legelső évben is 39-re ment. Maga a próbatét nem csak minden jelen voltak várákozását kielégíté, hanem igazat vallva, reménységeiket sokkal felül is mulá, méltán mondhatva, hogy a tisztelt tanító ur oktatási ügyességének és szorgalmának első példáját itten való remekül adá; ugyan is tanítványi közt alig lehetett kettőt hármat találni, ki a feladott nehéz 's gyakran merő praxisbeli kérdésekre ügyesen 's elégitőleg nem felelt volna. E köz meglepetésünket a próbatét végén láttuk megfejtve, midőn értők, hogy az ifjak a törvényi praxisban is gyakoroltattak előmutatván az általok készített vád-, intő 's t. e. f. törvénykezésbeli leveleket. A próbatét kezdete délelőtti 8 óra volt, tartva 12őig, 's délutáni 2 $\frac{1}{2}$ óra, tartva 7 $\frac{1}{2}$ ig; midőn vége szakadván az ugyanazon teremben összegyűlt collegiumi ifjuság éneklő 's hangász-kara zengedezési közben a tanítói széken felállitva díszlett egy a törvény-tanuló ifjuság által mesterileg készített virágkoszoru égő viaszgyertyákkal övezve, 's annak közepette a tisztelt tanító nevének első betűi S. Gy. borsószemnyi nagyságu fejer gyöngyökből füzdelve. E szivemelő hangverseny esti 10 óráig gyönyörködteté nem csak a ben volt nagy számu vendég-hallgatókat, de az utczán öröm-részvétellel tömve zibongó népet is.

A N G L I A.

Az alsóház aug. 21 és 22ikén rendsze-

res végső munkáival foglalatoskodott, várván, míg a felsőház a hozzá általment billéket álnézend. 23ikén a felsőház a külszolgálati billt (foreign enlistement bill) a jövő ülésre halasztá. 24ikén az alsóházban kérdést tön Evans ezredes Oroszország politikájáról Portugália és Törökország iránt, mire l. Palmerston azt felelé, hogy Oroszország viselete legkisebb befolyással sem volt Anglia politikájára a portugáli ügyben; ugyanazon ország beavatkozásáról pedig a török ügyekbe (Palmerston) még most hivatalos közleményeket nem tehet. —

A felsőház aug. 24ikén a többi közt elfogadá a bankbillt. Az alsóház e napon 28ikáig halasztá el üléseit. Evans ezredes előbb érdeklött indítványában a többi közt ezeket mondá: Ha igaz, hogy Franciaország és Anglia csupán Oroszország kedvéért nem járultak egyenesen közbe Portugália ügyében, holott ugyanők Oroszországnak egyenes beavatkozását a török ügybe nem ellenzék: most méltán megkivánhatják imettől, hogy nekik viszont Portugáliában szabad beavatkozást engedjen, mert a két eset ítéletem szerint egészen egy; kelet ügye iránt. ránk, mint első tengeri hatalomra, nézve felette fontos dolog, ha Oroszország a Bosporus partjain akarja hatalmát megalapítani. Ki nem látta nyugtalanokva azon óriási lépéseket, mellyet ezen országnak harapodzó politikája ez utóbbi években tett? Nem levén azonban a kormány még eddig hivatalosan értesítve, csak azt kérdem Iször: Anglia és Franciaország megegyeztével ment e a minapi orosz hadi test Konstantinápoly alá, vagy pedig ezen két udvar képviselőji által talán tett protestatio daczára? 's 2szor: igaz e, hogy egy védés támadásegyezés köttetett a porta 's Oroszország közt minden külső követ elmellőztetésével, sőt a nélkül hogy Anglia 's Franciaország ottani képviselőji a dologról csak egy szóval is értesítették? Nem is kell mondanom, melly igen szükséges jövendőre nézve Oroszország illy ellenséges lépéseit megelőzni, 's e végre részemről legjobbnak tartanám, ha a súlyegyen fentartatásától Anglia 's Franciaország hasonló egyezkedésre v. alkura lépének egymással. Ha a kormány ama török-orosz szerző-

dést birja, azt kérem a' házzal közöltetni. — Fergusson ur támogatója ezen kívánatot 's mint a' bécsi Beobachter mondja, erős okokkal vitatá annak szükségét, hogy Anglia 's Franciaország Oroszország harapódzó politikájának, melly már egész Európa függetlenségét fenyegeti, nyíltan 's hatalmasan álljanak ellene. Lord Palmerston a' kérdésbe vett két tárgy (Portugália és kelet) iránt ekép felelt: Az angol kormány részéről bátran állíthatom, hogy minket ugyan egész külső politikánkban se Oroszország se pedig más akármelly hatalmasságtól tartásunk nem vezérlett. Jelesül Portugália iránt mi egyedül azon politikát követtük, melly az ország becsületével 's érdekeivel leginkább egyezőnek látszott; 's azt is me rem állítani, hogy Franciaországot is hasonló tekintet vezeté 's külső tanácsnak ez sem engedett legkisebb befolyást sem. — Keletre nézve a' kormány, igen is, hallotta híret egy a' porta és Oroszország közt kötött egyezésnek, de azt még hivatalosan nem vette 's így én annak pontjaiba nem ereszkedhetem. Az időszaki sajtó eleven és szemfüles munkássága mellett többször megé sik, hogy nemes uraságtok hamarabb hallják meg, mi történik a' külső udvaroknál, mint erről a' kormány hivatalos tudósítást adhatna vagy adni jónak vélné. Azt kérdi a' tisztelt tag: ha Oroszország bécegyülte a' török ügyekbe Anglia 's Franciaország megegyeztetével vagy az ellen történt e? Az angol kormány nem vélte szükségesnek a' nevezett lépést ellenzeni, mivel Oroszország kinyilatkoztató 's kötelezé magát, seregeit azonnal visszahuzandani, mihelyest küldetésök egyes eseti célja el lesz érve. Ezen szavát az orosz kormány híven megállotta. A' kívánt irományt az említett okokból elő nem adhatom; ha azt a' kormány hivatalosan megkapta, akkor őt fogja illetni annak megfontolása: valljon és mi lépések lesznek ezen tekintetben teendőök? — Fergusson ur még azt is kérdé: valljon a' porta mielőtt orosz segedelmért folyamodnék, nem fordult e hasonló kérelemmel az angol kormányhoz? Lord Palmerston erre azt mondá, hogy igen is a' mult ősszel kért a' porta tengerhadi segedelmet Angliától, de a' kormány ugy hitte, hogy e' kérelmet nem

lehet teljesítenie. — Végezetül Murray ur a' Lissabonban elfogott vagy megtalált levelezéseket (l. Jelenk. 71.) is szóba hozá 's azt kérdé lord Palmerstontól: ha azok hitelesek e, mert bennök, ugy mond, némelly Angolok is (értetik különösen Wellington) ugy jelennek meg, mint a' legutálatosabb kormány gyámolítói, mi az angol characternek kevés becsületére válik. — Lord Palmerston mosolygott 's azt mondá, hogy ő a' kérdésre nem felelhet, mert ő nem don Pedro külső ügyeinek ministere, ehez illenek legjobban a' dolog bővebb felvilágítása. — A' ház mint mondók 28ikáig eloszlott.

OROSZORSZÁG.

(Vége az orosz kormányi nyilatkozásnak).

Miután így igaz fényébe helyeztük azon köteleztetést, melly a' bécsi congressusactából az orosz, porosz és ausztriai udvarokra hárad, 's miután bebizonyítottuk, hogy a' Sándor császár által a' lengyel királyságnak adott alkotmány az ő szabad akaratjának mive volt, semmi idegen biztosíték alatt nem állott, 's egyik külső hatalmasság sem birt jussal, annak adatását sürgetni, vagy megtartatását kívánni: Most már igen könnyű lesz azt is megmutatnunk, hogy a' lengyel támadás menetelét jegyező történetek következésiben Miklós császár ismét azon, merő tehetőségi (facultatio) álláspont-ra jutott, mellyen császári előde (Sándor t. i.) volt, mielőtt a' lengyel királyságnak alkotmányt adott volna. E' végett elég lesz magának a' támadási kormánynak tetteit hoznunk fel. Nem ez volt e az, melly Lengyelországnak Oroszországtól függetlenségét kiáltotta ki, holott mind a' bécsi szerződés, mind Sándor császár chartája azon alapelveket állítá fel, hogy a' varsói herczegség alkotmányánál fogvást az orosz birodalommal viszvonalhatatlanul egyesíttessék? Nem ez bocsátá e ki a' letevő actát 's mondotta ki a' királyszerződés megürültét, holott mind a' bécsi szerződés mind Sándor császár chartája azt állapíták meg, hogy a' constitutiója által Oroszországgal egyesült királyság Ő Felsőge minden Oroszok császára 's utóji által örök időkre birassék? Végre nem ez hirdette é ki fennyen, mint megtörtént dolgot, hogy a' birodalom nyugoti tartományi Oroszországtól elváltak 's Lengyelországgal e-

gyesültek, holott a' bécsi szerződések egyedül a' császárnak tarták fel azon just, hogy a' királyság belső terjedelmét, miként jónak találandja, határozza el, a' nélkül, hogy ez azért valaha megszűnnék az orosz birodalommal egyesülve maradni? — Valóban lehetetlen volt, a' bécsi congressusacta alapjait nyilvánabbul sérteni meg; lehetetlen, az 1815iki chartát sarkalatosban tenni semmivé; lehetetlen végre Oroszországnak tagadhatatlan jusait, birtokát 's uralkodóját egyenesebben támadni meg. Fegyverre kelt a' nép; 's ha ez egyszer megtörtént, akkor nincs más jus többé mint az erősebbé, nincs más törvény mint a' hódítóé. — Azon nap, mellyen Varsó elesett, ezen hajthatatlan törvény kimondá ítéletét. A' császár a' lengyel királyságot ujlag meghódította. 'S mire használta még is hódítási jusait? Visszaállította ismét a' két nemzet között azon kapcsolatot, mellyet a' lázadás szétszakasztott. Meghagyá a' lengyel királyságnak azon nevet és rangot, mellyet neki Sándor császár szabad akaratból adott. Végre az engedelemre visszatért lengyel alattvalóinak megadá egy olly igazgatás jótéteményét, melly igazgatás (Verwaltung) a' majus 31kai szerződés 's a' bécsi congressusacta betűi után van képezve. — Ezen szerződések azt határozzák, hogy a' varsói hűségnek az orosz birodalommal egyesülendő része külön igazgatást kapjon. Egy illyest az 1832beli februar. 26iki organicum statutum (1 's 16 cikkben) csakugyan megalapít. A' bécsi szerződések továbbá népképviselőt 's nemzeti intézkedéseket ígértek az országnak. 'S csakugyan a' nevezett organicum statutum 1, 34, 47, 53 cikkelyeiben nemes gyűléseket, község-gyűléseket 's tartományi rendgyűléseket (Provincialstände) rendel, ez utóbbit tanakodó szózáttal a' köz ügyek felől, 's a' nemzeti nyelvet a' nyilvános igazgatási actákban megtartatja. Ezen kívül biztosítja az organicum statutum a' magányos és községi vagyont (14ik cikk.); a' lengyel királysági statusadósságot (17d. cikk.); a' személyszabadságot (8. cikk.); a' lengyel pénztár külön adminisztrációját (16d. cikk.); a' városok és községek szerkezményeiket (Municipalverfassungen) 1. cikk.; azon elvet, hogy szüle-

tés és rangkülönség nélkül a' köz hivatalokra mindenki bocsáttathatik; hogy a' nemesi és községi gyűlések a' birákat magok választhatják, a' többi köz hivatalokra pedig jelelteket (candidati) mutathatnak be (48d. cikk.); végre a' római catholicus 's a' görög-egyesült papság fizettetését (6dik cikk.). Ezen legfőbb határozatok alkotják az 1832beli februar. 26ikai organicum statutum lényegét. A' jóakaró szándék, melly azt sugallá, sokkal nyilvánabban mutatkozik bennök, hogy sem ezt tagadni lehessen. Bármennyire eltérnek is tehát ezen intézmények az 1815iki charta határozatától, annyi még is minden esetben tagadhatatlan, hogy általok 1) a' lengyel királyság részire egy külön igazgatás kedvezményei biztosítottak; 's hogy 2) a' bécsi szerződések betűértelmök szerint egy, nemzeti intézkedéseken alapuló politikai lét minden elemeit foglalják magokban. Tovább ennél nem lehetnek azon remények, mellyeket a' lengyel királyság lakosi a' bécsi szerződések-ből meríthetnek. Vagy állíthatja e valaki, hogy azokban a' lengyel királyság lakosinak egy állandó lengyel had (Armee) biztosított? ígértetett nekik megszorítatlan sajtószabadság? rendeltetett, alapított parlamentari vitatások jusa és formája a' leendő országgyűléseken? Vagy talán Galiczia és Posen nagyhercegség kiterjedtebb kedvezményeket kaptak, mint a' millyeket az organicum statutum a' lengyel királyságnak adott? — Senki, senki sem fog ezen kérdésekre igen-nel felelni. Milly jussal kívánhatnának tehát idegen kormányok Lengyelországra nézve ollyasmit, mit ennek semmi szerződés se nem ígért, se nem biztosított? — (Itt még egyszer elmondja röviden a' nyilatkozás az eddig mondottak velejét, 's az egészeket eképen rekeszti): Mind ezekből végre következik, hogy a' bécsi szerződésekben Ő Felsőge által a' lengyel királysági belső rendezményekre nézve elvállalt köteleztetés semmiben sem különbözik attól, mellyet ugyanazon szerződések lengyel alattvalóikra nézve Ausztriának 's Poroszországnak szabtak, 's hogy így a' császár szintolly kevésbé köteles szenvedni akármelly külső hatalomnak Lengyelország belső ügyei-be avatkozását, mint ezen két kormány. —

PORTUGÁLIA.

Az angol követ Lissabonban (lord Russell) megbízó levelének aug. 15ikén történt áltatása által dona Mariát de facto királynénak megismerte (megtehát az angol kormány is); a' Douro torkolatját egy nyertes csata után a' portói őrizet egészen szabaddá tette; 's a' migueli tábor Coimbránál, mellynél tovább nem haladt, közel van eloszlandásához! — E' szerencsés fordulatát a' királyné constitutionális ügyének African angol gőzhajó hozta hírül Lissabonból aug. 17ikéről, 's a' Globe (aug. 27ike estéjén) következőleg tudósít e' tárgyról: Épen most érkeztek ide fontos új hírek az African által, melly e' h. 17ikén hagyta el Lissabont. A' nevezett napig don Miguel seregei nem értek tovább Coimbránál 's nem állottak többől 16,000 embernél, mi szerint az utóbbi hírek nyilván nagyitva voltak. Marsal Bourmont, mint mondják, elúnta már a' dolgot; ő és katonái egészen elveszték kedvöket úgy annyira, hogy igen kétséges: fogják e' utjokat Lissabon felé folytatni merni! — Gróf Villaflor tetemes erővel Villafranca-nál állott 's hada folyvást a' tolongó önkénytesek által mind inkább növekedett. Lissabonban minden készen állott az ellenség elfogadására, a' nép csendes, a' kormány pedig közkedvességben. Oportóban aug. 21ike óta a' dolog színe egészen megváltozott. A' pedroiták elszánt kicsapást tettek aug. 18ikán 's a' miguelitákat minden pattantyutanyától elűzték, miután közülök sokat leöldöstek. Ezek most a' város környékiből egészen elvonultak 's mindent a' pedroiták kezeikben hagytak. A' Douro nyiltan áll 's a' torkolatjánál horgonyzott kereskedő hajók mind befutottak. Lord Russell, mint udvarunk követe, aug. 15ikén megbízó levelét általadta. Adm. Parker parancsolatot kapott, hogy a' fő város védelmére szükség esetén angol tengerhadi katonáit szállítsa partra. E' szerint a' miguelitáknak semmi reményök többé Lissabon elfoglalására, 's habár alkalmatlankodhatnak is még egy ideig, sikerre többé számot nem tarthatnak. — A' Times szintezen hírekhez még a' következőket is csatolja: Irják, hogy Oportóban katonák szállítottak hajóra, hogy innen Lissabonba küldessenek. Terceira hg (gróf Villa-

flor) 6,000 jól fegyverzett emberrel állott Villafrancánál. A' Lissabon körüli sánczok sűrűn rakattak meg álgnyukkal. A' portói (említett) kicsapásnál, gen. Saldanha vezérlete alatt, a' migueliták 400at vesztének holtakban 's 300at elfogottakban; a' constitutionálisok pedig, magok vallomásaként, nem vesztettek többet 100 embernél. A' migueli seregek Coimbránál közel vannak tökéletes szerzte oszolásukhoz. —

Dona Maria a' braganzai hgnével párisi tudósítások szerint aug. 27ikén útban volt Havre felé, hova 28ikán fogott megérkezni. Ide naponként váratott hajó, melly Ő Felségét országába szállítsa; ha az elutazást valami váratlan akadály fogá tartóztatni, az eu-i franczia kir. kastély álla készen Ő Felsége elfogadására. — Dom Pedro mintegy negyvenet bocsátott el a' külső udvaroknál volt portugáli követe, consulok 's ügyvivők közül, névszerint a' berlinit, bécsit, pétervárit, rioit, nápolyit, stockholmit 's a' t.

Meglepőleg a' lissaboni Cronica Constitutional legujabb számainak egyike don Pedronak egy rendeletét közli, melly által a' portugáli rendek (cortes) egy rendkívüli gyűlésre a' jövő octob. 1sőjére egybe hivatnak. (Ezen egybehivatást a' Courier, mint mult levelünkben említettük csak a' jövő 1834 — nem 35beli január. 1sőjére várta). Minthogy, úgy mond a' rendelet, Ő leghivebb Felsége II. Dona Mariának kormánya a' portugáli fejdelemség székvárosában, Estremadurában, Algarbiában, Alemtejo vagy részében, a' hőslelkű Porto városában, 's az azori két tartományban meg van állapítva, noha az ország egyéb része részint a' katonai kemény elnyomatás, részint a' tapasztalt hallatlan szenvedések következtetésiben kívánatit még kifejezni nem meri; de még is reményleni lehet, hogy rövid időn a' nemes példát ezek is követni 's az ész és törvény kormányát, melly egyedül képes az inség könyeit elapasztani 's a' jusok és egy méltányos, törvényes szabadság fentartatását biztosítani, szinte kiáltani fogják; — mint hogy továbbá igen ohajtom, egy felől ugyan ezen biztosítókat vagy garantiákat a' nemzet képviselőjének gyülekezete által azonnal megerősíteni, más felől pedig a' rosznak lehető orvosla-

tát, az ország legfontosb kérdéseit 's jelesül a' mult 1832 februar. 2ikán kiadott hirdetvényem záradékát — mellynek minden igéreteit lélekisméretesen teljesíteni akarom, — vizsgálat 's tanakodás alá vétetni: ennél fogvást jónak találok, a' portugáli nemzet minden képviselőit (allgemeine Cortes) egy rendkívüli gyűlésre egybe hini, melly gyűlésre azok kellő felhatalmaztatással megjelenvén, a' többi szokott kérdések vitatásin kívül, különösen a' leendő regensség 's a' királyné Ő leghivebb Felsége házasságának fontos kérdései iránt fognak végezni. — A' követválasztások a' legközelebb kiadatandó utasítások (instructiók) szerint a' jövő oct. 1sójén fognak kezdődni, 's a' kamarák azonnal összeállani, mihelyt annyi követ leend együtt, mennyit a' tanácskozás törvényes elkezdhetésére a' portugáli monarchiának constitutionalis chartája parancsol. A' statusministerium külön osztályi fognak e' rendelet végbehajtására ügyelni. A' das necessidades palotában, a' ug. 15ikén 1833. Dom Pedro, Braganza hercege. Candido Xavier. —

Aug. 15ikén, mint a' királyné névnapján, — így ir a' Courier egy újabb, aug. 28diki, számában — adá által lord Russell, mint angol meghatalmazott követ, megbízó levelét is, egyszersmind annak hivatalos jelentését, hogy Nagybritannia a' portugáli királynét megismeri. Ennek hire, azonnal elterjedvén, nagy örömet okozott a' városban, este ki volt a' város világítva 's nagy játékszin adatott, mellyen a' császár egész kíséretestül és szerfölött fényes gyülekezettel jelen volt. Ez utóbbi körülmény nyilván mutatja, hogy a' lissaboni fényesebb nép is nagyobb 's őszintébb barátja a' királynénak és chartának, mint eddig hirlelgeték. Általában a' város 's az ottani élet színe egészen megváltozott. Az eddigi halottcsend helyett, mellyben a' várost dom Miguel nemzetszerette kormányának rendtartó politíja sineszté, most éjjel és nappal vidám csoportokban találhatni, mellyek muzsika-, ének- 's játékszibajjal mulatoznak a' város utcáin szerte. Oportóban, hol néhány pár órára partra keltem, gen. Saldanha aug. 18dikán korán reggel indult ki a' migueliták ellen Vallongo felé. Ezek itt a' kicsapást nem várták, 's nagy vérontás történt közöttük. Vesztesé-

gök mindössze 1,000 emberre megy. Ez őket annyira megzavará, hogy a' következtett éjjel Villanovát 's vidékit egészen elhagyván, 10—12 angol mérföldre vonultak vissza, 's 20ikán már ezen egész kerületben nem látott Porto ellenséget. A' tengeren fekvő hajók jobbára már 19ikén, a' többiek 20ikán befutottak a' Douroba. Migueli szökevények naponként többen jönnek Portoba, 20ikán csak két óra idő alatt én magam 85 embert 's több tisztet láttam a' főhadiszállásra érkezni. Ugyan ez nap estején 3,000 gyalogot 's 400 lovast szándékozott Saldanha kiküldeni, hogy Bourmont hadát faggatva kísérjék, ha lehet szétverjék 's legalább a' faluk kiraboltatását gátolják. Minthogy most már Saldanha semmitől sem tart Oportora nézve, sergei egy részét Lissabonba küldeni, 's még azon nap, mellyen mi elindultunk, kellett 500 embernek egy a' folyamban készen állott gőzhajón 's 2 schooneren elindulni. A' környéki nép mindennemű eleséggel tolongott a' városba. — Dona Maria megismertetése (angol részről) halálos csapás a' miguelitákra nézve, 's fölötte kétséges: fog e Bourmont a' főváros ellen tovább haladni. A' spanyol kormány Figura fregátot küldé Vianába, hogy ez don Miguel fő párthíveit 's az ő drágaságát egyik spanyol kikötőbe vigye. —

ELEGY HIREK.

Az eddig Galicziában szerte osztva volt menekvő Lengyelek közül több százan, saját kívánságukra, Triestbe szállítottak 's amerikai hajókon Ejszakamerika vendégszerető szabad statusiba már el is költöztek. — Belgrádi levelek szerint az orosz és török udvar közötti legújabb szerződésben Serviáról is vagyon emlékezet. T. i. a' portának e' tartomány feletti eddigi fő-urijusa meg hagyatik ugyan, de a' Szabács, Szendrő, Uscicza és Szolop erősegekben tartatni szokott török őrizet ezentul megszűnik, a' mostani egy év alatt visszahivatik 's a' nevezett erősegek a' szerb kormánynak adatnak ált. Továbbá, a' Belgrád erőség és vár, ugy szinte az esztendei adó iránti 's minden más, Serviát érdeklő alkudozás ezentul nem Konstantinápolyban, hanem török és szerb meghatalmazottak jelenlétében Pétervárott fog eldöntetni. — Alexandriából egy idő óta semmi hir.